PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Elewacja budynku dawnego Arsenału
ul. Korzeniowskiego 7, Szczecin

obiekt wpisany do rejestru zabytków: nr rej. 1171 z dnia 12.12.1990

Zleceniodawca:

Gmina Miasto Szczecin

Zakład Usług Komunalnych

ul. Mariacka 25

70-546 Szczecin

Autor dokumentacji:

Marta Kaźmierczak

ul. Seledynowa 1 m 5

Szczecin 70-781

mgr Marta Kaźmierczak
konserwator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010

Szczecin, Grudzień 2017

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Załącznik do decyzji nr 40/2018
ZN.5142.15.2018.WG dn. 11.01.2018r.

SPIS TREŚCI

KARTA IDENTYFIKACYJNA DOKUMENTACJI 3

1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.....4

1.1 Fotografie i materiały archiwalne.....5

2. OPIS..... 11

3. TECHNIKA I TECHNOLOGIA.....13

3.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH.....13

3.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA.....13

3.3. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH.....14

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.....15

5. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI 19

6. PROGRAM PRAC.....19

7. FOTOGRAFIE.....24

KARTA IDENTYFIKACYJNA DOKUMENTACJI

1.1. DANE OBIEKTU

RODZAJ budynek

AUTOR nieznany

DATOWANIE 1867-1898

LOKALIZACJA ul. Korzeniowskiego 7

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK Gmina Miasto Szczecin, Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych

TECHNIKA budynek murowany z cegły pełnej, okładzina ceramiczna, podniesiony wtórnie o współczesną kondygnację. Prosty w formie, ceramiczny detal architektoniczny (opaski okienne)

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE)**:** brak

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. Szczecin 2000 r.

1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE[1]

Historia obiektu sięga 1867 r., kiedy to w wyniku starań Rejencji Szczecińskiej władze wojskowe wyraziły zgodę na przeniesienie arsenału. Za czasów pruskich magazyn broni znajdował się w skrzydle południowym Zamku Książąt Pomorskich. W 1867 roku władze rejencji szczecińskiej szukając reprezentacyjnych pomieszczeń na swoje biura, zaproponowały dowództwu wojskowemu wybudowanie nowej zbrojowni. Uzgodniono, że zostanie ona postawiona przy obecnej ul. 3 Maja (Liceum Ekonomiczne nr 2), jednak po wykonaniu fundamentów plany zmieniono i budynek przeznaczono na kasyno oficerskie. Natomiast arsenał wybudowano przy ul. Świętopełka (Charlottenstrasse) i biegnącej górą ul. Korzeniowskiego (Karlstrasse).
Decyzja o likwidacji twierdzy szczecińskiej zapadła w 1873 roku, ale dopiero 4 maja 1898 roku dowództwo składów artyleryjskich przekazało arsenał wraz z całą parcelą Komisji Rzeszy ds. Szczecińskich Terenów Pofortecznych. Nieruchomość należącą do skarbu państwa miasto Szczecin przyjęło ostatecznie w swoje posiadanie 27 lipca 1901 roku, o czym świadczy stosowny wpis w księdze wieczystej. Do 1869 r. zakończono prace przy wznoszeniu arsenału oraz muru oporowego z 22 kolebkowo sklepionymi kazamatami, oddając obiekty artylerii, która mogła przenieść zapasy uzbrojenia z zamku do nowych pomieszczeń. Obiekt wzniesiono w prostych utylitarnych, bezstylowych formach, o dwóch kondygnacjach z dostępem z poziomu parteru od strony ul. Świętopełka i z poziomu 1 piętra od strony ul. Korzeniowskiego. Sklepiony parter służył prawdopodobnie do przechowywania amunicji i ciężkich dział, na wyższych kondygnacjach przechowywano pozostałe typy broni.

---

[1] Opracowano na podstawie: *Izabela Kozłowska „Szczecińskie fortyfikacje nowożytne. Rola fortyfikacji nowożytnych w kształtowaniu układu przestrzennego miasta Szczecina oraz wpływ analizy historycznej na współczesne działania projektowe i zakres ochrony konserwatorskiej, rozprawa doktorska, Politechnika Gdańska, Szczecin 2007*
oraz *Arsenał. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. Szczecin 2000.*

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 1 Widok palcu Tobruckiego z 1907 roku. Budynek arsenału z pierwotnym, dwuspadowym dachem.

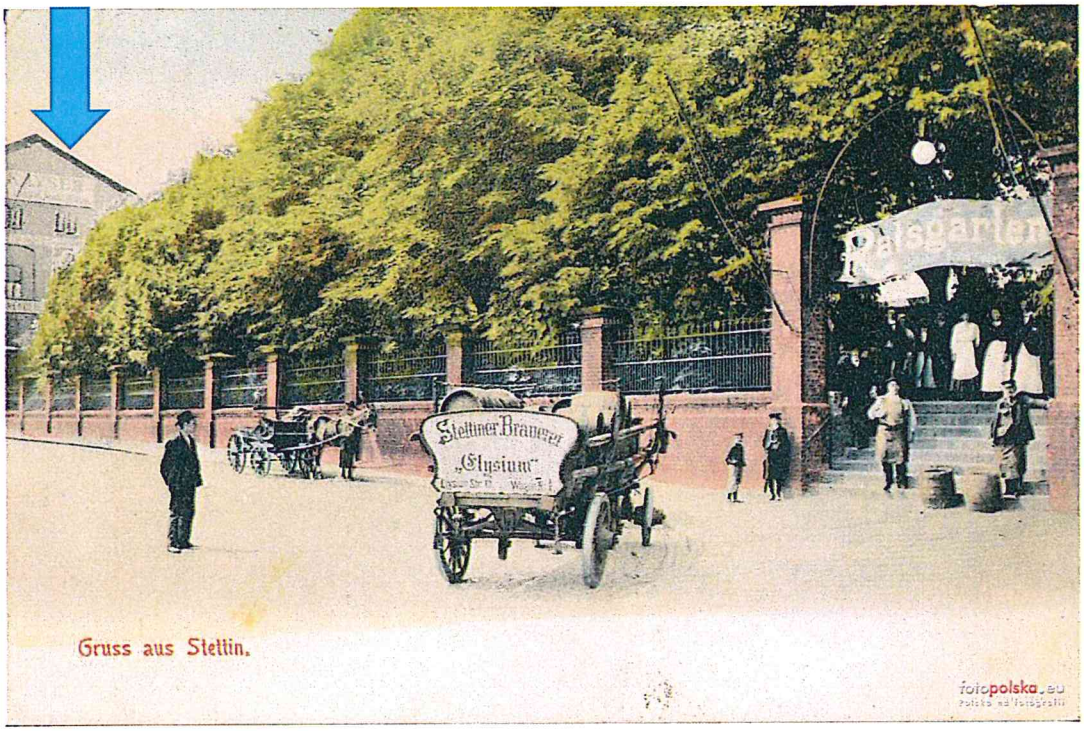

Fot. 2 Widok od strony ulicy Świętopełka, dawna Restauracja Ogród ratuszowy w miejscu obecnego targowiska. W głębi budynek dawnego arsenału. Na jego elewacji napis reklamowy firmy Kayser.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Po likwidacji twierdzy, na początku XX w. Richard Kayser na pierwszym i drugim piętrze budynku z wejściem od ul. Korzeniowskiego zorganizował swoją fabrykę oraz skład maszyn, sprzętów rolniczych, silników parowych oraz młockarni. Pozostałe pomieszczenia i powierzchnia składowa wokół budynku również została zajęta przez przemysłowców, kupców, a także restauratorów. Jeden z nich, Bruno Ludwig, obok dawnego arsenału założył letni ogródek gastronomiczny. Po nim teren ten przejął Max Grabow, właściciel Nowej Piwiarni Ratuszowej, znajdującej się nieopodal w Czerwonym Ratuszu, który prowadził swoją działalność przy arsenale do około 1920 roku.
5 listopada 1927 roku Wydział Budownictwa Podziemnego magistratu szczecińskiego podjął decyzję o przekazaniu parteru budynku na potrzeby miejskiego przedsiębiorstwa oczyszczania. W związku z tym poszerzono otwory wejściowe i przerobiono je na bramy wjazdowe dla samochodów, a także wybudowano warsztaty służące do ich obsługi.
Drugą wojnę światową budynek dawnego arsenału przetrwał w nienaruszonym stanie i już w 1946 roku przy ulicy Korzeniowskiego rozpoczęła swoją działalność Akademia Handlowa (następnie Wyższa Szkoła Ekonomiczna i Politechnika Szczecińska)- pierwsza wyższa uczelnia na Pomorzu Zachodnim. Później miał tutaj swoją siedzibę Teatr Mały, a w kolejnych latach oddawano go w użytkowanie różnym przedsiębiorstwom. Natomiast parter do lat siedemdziesiątych XX wieku wykorzystywało Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania. Od 1969 r. część obiektu weszła w użytkowanie Międzyzakładowego Domu Kultury „Słowianin".
Po pożarze, który całkowicie zniszczył ostatnią kondygnację budynku pracownicy gospodarki komunalnej i przemysłu terenowego (w sumie 21 zakładów komunalnych) podjęli starania zmierzające do jej odbudowy i utworzenia w wyremontowanych pomieszczeniach swojego domu kultury. Prace rozpoczęto w 1966 roku. Inwestorem było Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania, głównym wykonawcą- Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo- Budowlane nr 1, z którym współpracował Zakład Doskonalenia Zawodowego. Projekt obiektu opracował Bazyli Grygoruk, który nie powrócił do jego pierwotnej formy, ale nadał mu zupełnie inny wygląd. Wystrojem wnętrz zajęła się grupa architektów pod kierunkiem Bogusława Hermana, zaś głównym plastykiem był Roman Czerwieniec. Od 1990 r. na terenie Arsenału działa targowisko „Turzyn", wykorzystując na cale handlowo-usługowe kazamaty oraz podwórze pomiędzy budynkiem arsenału i ratuszem, które obstawiono kioskami i pawilonami handlowymi. Na potrzeby targowiska wykonano także schody łączące wyższy poziom ul. Korzeniowskiego z poziomem targowiska. W 1991 r. wnętrze parteru arsenału poddano adaptacji na cele handlowe, przekształcając w halę targową.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

2. OPIS[2]

Dwuskrzydłowy obiekt, jednym dwupiętrowym skrzydłem wychodzi na ul. Świętopełka (dawna Charlotenstrasse), drugim, poprzecznie przylega do skarpy i rozciągającej się na jej skraju ul. Korzeniowskiego (dawna Karlstrasse). Arsenał jest częścią większego założenia, na które składają się kazamaty oraz 2 podwórza otoczone zabudową magazynowo-inwentarską o funkcji handlowo-usługowej pochodzącej najczęściej z I poł. XX w. Na północ od budynku arsenału, wewnątrz skarpy, a pod ul. Korzeniowskiego oraz wzdłuż skarpy przylegającej do ratusza mieszczą się 22 kolebkowo sklepione kazamaty o łukowo zamkniętych otworach w ceglanym murze oporowym. Podwórze po południowej stronie arsenału, będące kiedyś ogródkiem gastronomicznym, obecnie zajmują warsztaty samochodowe oraz hala targowa, która dostawiona została od południa do budynku arsenału.

Budynek arsenału zachowany jest w dobrym stanie technicznym, zatarciu uległy pierwotne podziały wnętrz obiektu, w wyniku działania wielu przedsiębiorstw i zakładów handlowo-usługowych. Zewnętrzna elewacja arsenału zniekształcona przez nadbudowę piętra na działalność Domu Kultury „Słowianin" oraz wieloma dobudowami przylegającymi do budynku. Przestrzeń podwórzy, które przylegają do obiektu od strony południowej i północnej, została zabudowana i pozastawiana pawilonami handlowymi.

Elewacje są rozplanowane w prosty sposób, o oszczędnym, prawie niezauważalnym detalu architektonicznym, nieotynkowane. Okna zamknięte spłaszczonymi łukami. Na parterze budynku szerokie otwory, obecnie zamknięte witrynami. Ściany podzielone w pionie przez lizeny powstałe przez wysunięcie cegieł. Poziomy podział elewacji wyznacza, przerwany przez lizeny, pas wzoru geometrycznego, ułożonego z cegieł zendrówek, który obiega cały budynek wokół. Wokół okien opaska z kształtek ceramicznych, o odmiennym kolorze od elewacji (o żółtawym odcieniu), w formie wklęsłego ćwierćwałka, z rozmieszczonymi co kilka warstw kulami. Cokół wyznaczony przez kształtkę ceramiczną, od strony ul. Świętopełka obłożony płytami granitowymi.

Stolarka okienna drewniana, prawdopodobnie wtórna. W dwóch miejscach zachowane ramy, w których były osadzone zegary.

3. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

3.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH

MATERIAŁY PIERWOTNE:

-spoina barwiona w masie na kolor czerwony,

-cegła licowa, czerwona i żółtawa (jasna cegła w łukach nad oknami)

---

[2] Opracowano na podstawie *Izabela Kozłowska „Szczecińskie fortyfikacje nowożytne. Rola fortyfikacji nowożytnych w kształtowaniu układu przestrzennego miasta Szczecina oraz wpływ analizy historycznej na współczesne działania projektowe i zakres ochrony konserwatorskiej, rozprawa doktorska, Politechnika Gdańska, Szczecin 2007*
oraz *Arsenał. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. Szczecin 2000*

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

-okładzina granitowa na cokole (tylko od strony ulicy Świętopełka)
-kształtki ceramiczne (gzyms cokołowy, opaski okienne z guzami w kolorze żółtawym)
-cegła zendrówka (geometryczny ornament pomiędzy kondygnacjami)
-kamień w łukach nadokiennych, w narożnikach (przypuszczalnie piaskowiec)

MATERIAŁY WTÓRNE:
-kraty metalowe, stolarka okienna
-spoiny cementowe
-dach i nadbudowa ostatniej kondygnacji

3.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Elewacja murowana w wątku kowadełkowym, lico ceglane odsłonięte, cegła czerwona spoinowana czerwoną spoiną, barwioną w masie, formowaną w kształcie półwałka, z zaprawy wapiennej. W obramieniach wnęk naprzemiennie ułożone zwykłe cegły i kształtki o zaokrąglonych narożnikach. Obramienia okien wymurowane z kształtek ceramicznych, z dekoracyjnymi guzami. Podobną, choć nie identyczną kształtkę zastosowano w obramowaniu okien na elewacji budynku straży pożarnej przy ul Grodzkiej 1-3 w Szczecinie.

3.3. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH

Elewacje na parterze pomalowane farbą, przypuszczalnie akrylową. Wtórne stalowe schody, w elewacji północnej. Wtórne stalowe kraty w oknach. Wtórne okna z PCV, część z nich nie zachowuje łukowego kształtu otworu okiennego.

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Budynek przekształcony ze względu na całkowitą zmianę kształtu dachu, nadbudowanie kondygnacji oraz silnie zmienioną, otynkowaną elewację zachodnią (elewację frontową Domu Kultury Słowianin) od strony ulicy Korzeniowskiego. Pozostałe elewacje nie uległy większym zmianom, poza częścią parterową, od strony północnej, gdzie pomieszczenia dostosowano do użytkowania z przeznaczeniem dla lokali handlowych. Wstawiono w elewację różnego rodzaju witryny bądź dostawiono nowe pawilony.

Elewacje są silnie zabrudzone, przez co zatarciu uległa czytelność pierwotnej dwubarwności lica cegły (czerwone ściany, jaśniejsze, żółtawe obramienia okien). Słabo czytelny jest również geometryczny fryz, ułożony z cegły zendrówki. Zabrudzenia mają czarny, smolisty charakter, ze względu na bliskość ruchu kolejowego. Dodatkowo muru są zanieczyszczone przez ptasie odchody.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Poza zabrudzeniami lico muru nie jest uszkodzone, nie występują większe ubytki w licu cegły, za wyjątkiem miejsc, gdzie były montowane instalacje elektryczne, wokół witryn sklepowych lub w ościeżach okien gdzie założono kraty. Od strony ulicy Świętopełka na elewacji znajduje się napis farbą w spray'u, który należy usunąć. Usunąć należy także warstwę kryjącej farby, pokrywającą parter elewacji północnej i część elewacji zachodniej. Wypłukaniu uległa, prawie całkowicie, barwiona na czerwono spoina. W kilku miejscach, na elewacji wschodniej występują pęknięcia muru i rozejście wątku ceglanego. Zniszczone są parapety zamykające od dołu wnęki, które urozmaicają płaskie powierzchnie ścian. Parapety te, wykonane z płytek (betonowych lub kamiennych, bez ustawienia rusztowania trudno zidentyfikować materiał), są niekompletne, powyłamywane.
Silnie zabrudzona jest okładzina granitowa od strony ul. Świętopełka. Kamień uległ w wielu miejscach, na krawędziach płyt, wykruszeniu. Po elewacjach poprowadzono liczne przewody instalacji elektrycznej w peszlach, wymagają one uporządkowania, usunięcia zbędnych i, w miarę możliwości, ukrycia w murze pozostałych. W elewacji północnej, na wysokości drugiego piętra znajduje się odsłonięty, nieużywany, dawny otwór, przez który był wyprowadzona była instalacja wentylacyjna.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

5. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Celem prac jest przywrócenie elewacjom ich historycznego wyglądu oraz powstrzymanie procesu ich niszczenia poprzez przede wszystkim ich umycie, uzupełnienie spoin i naprawę parapetów.

6. PROGRAM PRAC

1. Elewację zmyć gorącą wodą pod ciśnieniem, z dodatkiem detergentów, np. środek Schmutzlöser firmy Remmers, lub inny równoważny w celu usunięcia ptasich odchodów i luźnych zabrudzeń, a także zwietrzałych spoin. W ten sam sposób oczyścić płyty granitowe na cokole. Nie stosować środków zawierających kwas solny, ani siarkowy.

2. Doczyścić zabrudzenia z elewacji poprzez piaskowanie niskociśnieniowe z użyciem bardzo drobnego kruszywa, o odpowiednio dobranej twardości np. pył Mesh 200, 240 firmy Garnet, rotec Glaspudermehl firmy Remmers.

3. Usunąć farbę z wtórnie pomalowanej cegły na parterze budynku przy lokalach handlowych. Farbę usunąć metodą chemiczną, przez rozmiękczenie jej preparatem do usuwania przemalowań typu Scansol, Remosol itp i zmycie gorącą wodą pod ciśnieniem. Doczyścić przez piaskowanie drobnym kruszywem.

4. Pogłębić spoiny. Wytypować jedno miejsce do pozostawienia „świadka" kształtowanej, historycznej spoiny, w miejscu gdzie jest ona najlepiej zachowana.

5. Uporządkować przewody biegnące po powierzchni elewacji. W miarę możliwości ukryć je w murze poprzez włożenie ich w pogłębione spoiny.

6. Wykonać szycie pęknięć muru za pomocą profesjonalnego systemu przeznaczonego do naprawy pęknięć w murze firmy Brutt Saver lub Helifix.

7. Uzupełnić ubytki płytek w parapetach poprzez wstawienie nowych płytek cementowych, dopasowanych grubością do dobrze zachowanych płytek, istniejących na elewacji.

8. Uzupełnić ubytki w cegle i w kształtkach ceramicznych, zaprawą mineralną, dopasowaną kolorystycznie do barwy cegły. Np. zaprawą Optosan NSR firmy Optolith, Restauriermörtel firmy Remmers lub inną równoważną.

9. Po oczyszczeniu cegły ocenić stopień oczyszczenie lica cegły i ewentualne przemurowania, odróżniające się barwą od cegły historycznej. W razie konieczności, w konsultacji w przedstawicielami służb ochrony zabytków, wykonać laserunkowe scalenie kolorystyki lica cegły. Scalenie wykonać farbą krzemianową Restauro Lasur firmy Keim oraz spoiwem Restauro Fixative w kolorze dobranym do barwy historycznej cegły.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

10. Wykonać spoiny w kolorze czerwonym, o spoiwie z zawartością trasu, np. Optosan TrassFuge firmy Optolith, TKF firmy Tubag lub inną równoważną. Kolor spoiny w obramieniach okien ustalić po umyciu elewacji, przypuszczalnie będzie to kolor piaskowy lub żółty. Nowe spoiny wykonać zgodnie z historyczną kolorystyką. Pozostawić „świadka" z kształtowanej, oryginalnej spoiny. Nowe spoiny ukształtować w półwałek, na wzór spoiny zachowanej na elewacji zachodniej (jak na fot. 15).

11. Po umyciu ocenić stan zachowania płyt granitowych. Jeśli stan zachowania kamienia będzie na to pozwalać to zdjąć wierzchnią, zwietrzałą warstwę kamienia, aż do zdrowego kamienia, przez odkuwanie, tak aby zachować bogatą fakturę lica płyty.

12. Wykonać hydrofobizację ścian oraz kamiennego cokołu poprzez nałożenie metodą natrysku preparatu Funcosil WS firmy Remmers lub Optosan Hydro Silan firmy Optolith lub innego równoważnego.

mgr Marta Kaźmierczak
konserwator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

7. FOTOGRAFIE

Fot. 1 Stan zachowania elewacji północnej i wschodniej, widok od strony ulicy Świętopełka.

Fot. 2 Stan zachowania elewacji północnej. Słabo czytelne pozostałości historycznej reklamy namalowanej wprost na murze.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 3 Stan zachowania elewacji wschodniej.

Fot. 3 Stan zachowania elewacji południowej.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 4 Stan zachowania elewacji północnej.

Fot. 5 Stan zachowania elewacji północnej.

Fot. 6 Stan zachowania elewacji zachodniej. Wtórnie dobudowany pawilon.

Wtórnie pomalowane lico cegły.

Fot. 7 Stan zachowania elewacji północnej w strefie przyziemia. Wtórnie malowane lico cegły. Uszkodzone parapety

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

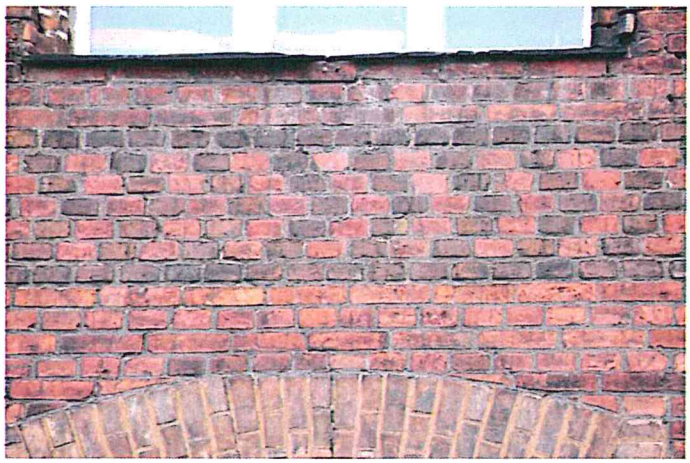

Fot. 8 Prosty fryz geometryczny pomiędzy pierwszym, a drugim piętrem budynku, wymurowany z cegły zendrówki.

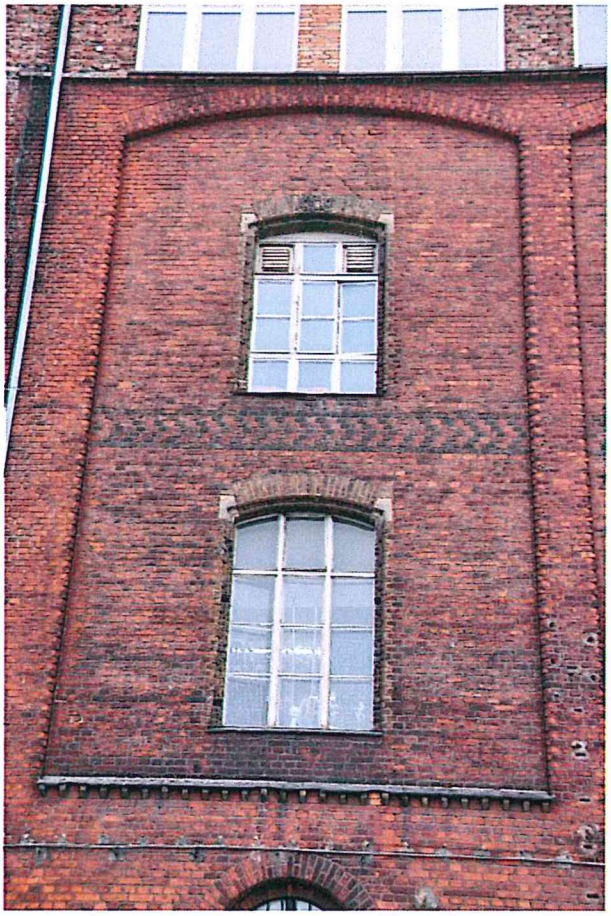

Fot. 9 Płaszczyzny ścian rozbite są przez płytkie wnęki, obejmujące dwie kondygnacje budynku.

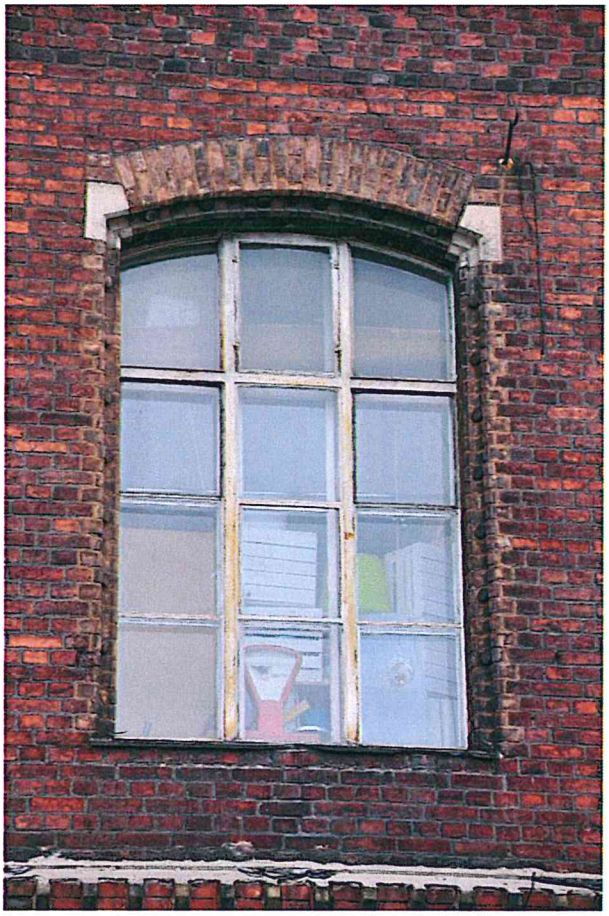

Fot. 10 Okna obramione prostym detalem architektonicznym w postaci wklęsłego ćwierćwałka z guzami. Obramienie okien wykonano z cegły o żółtawym odcieniu, słabo widocznym ze względu na zabrudzenie elewacji.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 11 Obramienie nad oknem. W narożnikach kamień. Silnie zabrudzone lico cegły. Pęknięcia muru powyżej okna.

Fot. 12 Elewacja wschodnia, od strony ul. Świętopełka. Cokół budynku, obłożony okładziną granitową, zamknięty od góry kształtką ceramiczną.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 488-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-30-22-807

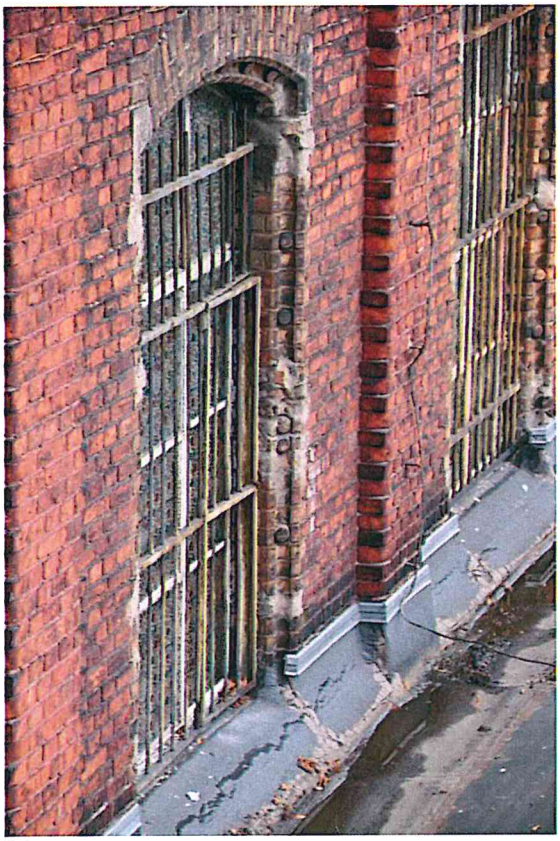

Fot. 13 Elewacja południowa, na styku z dachem sąsiedniego budynku. Zniszczona opaska okienna.

Fot. 14 Elewacja północna – wtórne metalowe schody. Wtórnie pomalowane lico cegły.

Fot. 15 Elewacja zachodnia. Kondygnacja pierwszego piętra. Relikty oryginalnej, barwionej w masie na czerwon, formowanej spoiny. Ubytki w cegle.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 16 Elewacja wschodnia. Niekompletny parapet, wykonany z płytek ceramicznych.

Fot. 17 Narożnik pomiędzy elewacją zachodnią, a północną. Elewacja zanieczyszczona ptasimi odchodami.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 18 Elewacja południowa. Słabo czytelna reklama „Farben Lacke".

Fot. 19 Zbliżenie detalu architektonicznego: krawędź wnęki wymurowana z układanych naprzemiennie z kształtki zoakrąglonej i zwykłej cegły. U góry wtórnie przemurowany fragment ściany.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 20 Elewacja północna. Pozostałość napisu reklamowego. Czytelne ostatnie słowo „Fabrik".

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

SPIS TREŚCI

KARTA IDENTYFIKACYJNA DOKUMENTACJI 3

1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.....4

1.1 Fotografie i materiały archiwalne.....5

2. OPIS..... 11

3. TECHNIKA I TECHNOLOGIA.....13

3.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH.....13

3.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA.....13

3.3. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH.....14

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.....15

5. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI 19

6. PROGRAM PRAC.....19

7. FOTOGRAFIE.....24

KARTA IDENTYFIKACYJNA DOKUMENTACJI

1.1. DANE OBIEKTU

RODZAJ budynek

AUTOR nieznany

DATOWANIE 1867-1898

LOKALIZACJA ul. Korzeniowskiego 7

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK Gmina Miasto Szczecin, Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych

TECHNIKA budynek murowany z cegły pełnej, okładzina ceramiczna, podniesiony wtórnie o współczesną kondygnację. Prosty w formie, ceramiczny detal architektoniczny (opaski okienne)

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): brak

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. Szczecin 2000 r.

1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE[1]

Historia obiektu sięga 1867 r., kiedy to w wyniku starań Rejencji Szczecińskiej władze wojskowe wyraziły zgodę na przeniesienie arsenału. Za czasów pruskich magazyn broni znajdował się w skrzydle południowym Zamku Książąt Pomorskich. W 1867 roku władze rejencji szczecińskiej szukając reprezentacyjnych pomieszczeń na swoje biura, zaproponowały dowództwu wojskowemu wybudowanie nowej zbrojowni. Uzgodniono, że zostanie ona postawiona przy obecnej ul. 3 Maja (Liceum Ekonomiczne nr 2), jednak po wykonaniu fundamentów plany zmieniono i budynek przeznaczono na kasyno oficerskie. Natomiast arsenał wybudowano przy ul. Świętopełka (Charlottenstrasse) i biegnącej górą ul. Korzeniowskiego (Karlstrasse).
Decyzja o likwidacji twierdzy szczecińskiej zapadła w 1873 roku, ale dopiero 4 maja 1898 roku dowództwo składów artyleryjskich przekazało arsenał wraz z całą parcelą Komisji Rzeszy ds. Szczecińskich Terenów Pofortecznych. Nieruchomość należącą do skarbu państwa miasto Szczecin przyjęło ostatecznie w swoje posiadanie 27 lipca 1901 roku, o czym świadczy stosowny wpis w księdze wieczystej. Do 1869 r. zakończono prace przy wznoszeniu arsenału oraz muru oporowego z 22 kolebkowo sklepionymi kazamatami, oddając obiekty artylerii, która mogła przenieść zapasy uzbrojenia z zamku do nowych pomieszczeń. Obiekt wzniesiono w prostych utylitarnych, bezstylowych formach, o dwóch kondygnacjach z dostępem z poziomu parteru od strony ul. Świętopełka i z poziomu 1 piętra od strony ul. Korzeniowskiego. Sklepiony parter służył prawdopodobnie do przechowywania amunicji i ciężkich dział, na wyższych kondygnacjach przechowywano pozostałe typy broni.

---

[1] Opracowano na podstawie: *Izabela Kozłowska „Szczecińskie fortyfikacje nowożytne. Rola fortyfikacji nowożytnych w kształtowaniu układu przestrzennego miasta Szczecina oraz wpływ analizy historycznej na współczesne działania projektowe i zakres ochrony konserwatorskiej, rozprawa doktorska, Politechnika Gdańska, Szczecin 2007*
oraz *Arsenał. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. Szczecin 2000.*

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

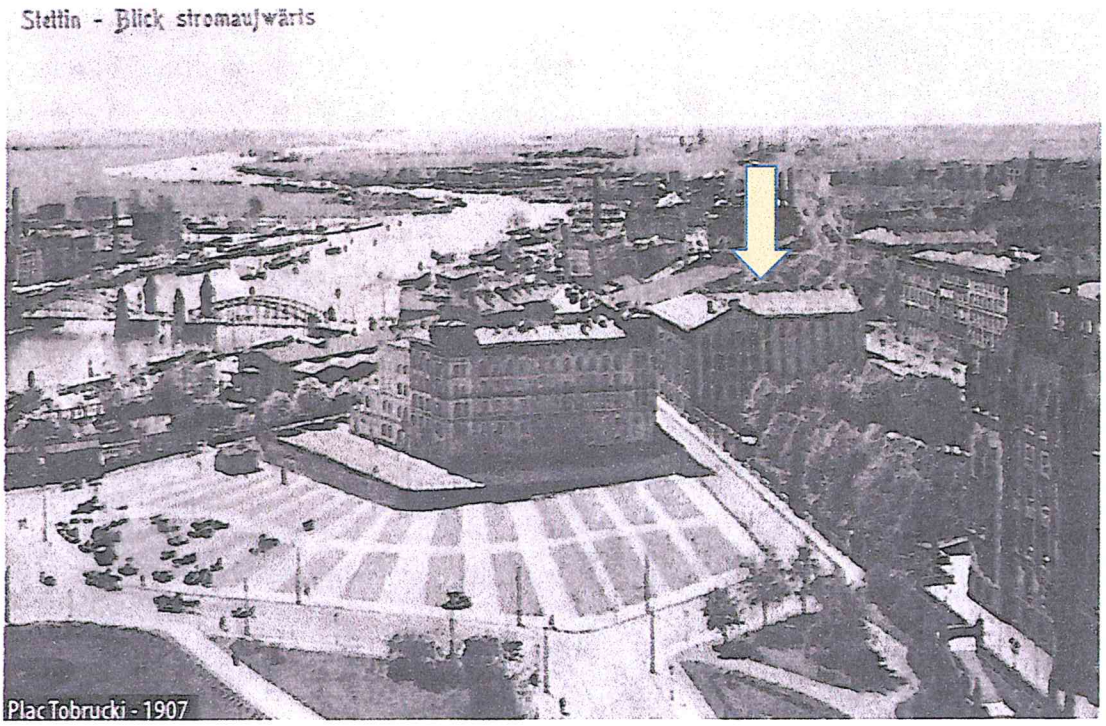

Fot. 1 Widok palcu Tobruckiego z 1907 roku. Budynek arsenału z pierwotnym, dwuspadowym dachem.

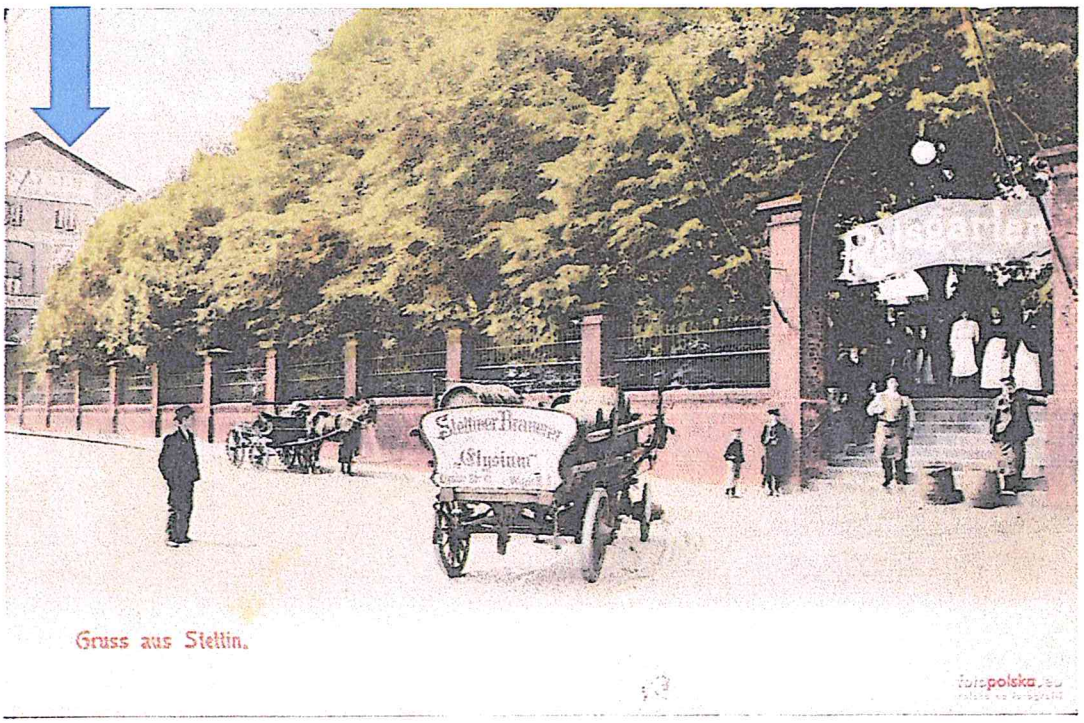

Fot. 2 Widok od strony ulicy Świętopełka, dawna Restauracja Ogród ratuszowy w miejscu obecnego targowiska. W głębi budynek dawnego arsenału. Na jego elewacji napis reklamowy firmy Kayser.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Po likwidacji twierdzy, na początku XX w. Richard Kayser na pierwszym i drugim piętrze budynku z wejściem od ul. Korzeniowskiego zorganizował swoją fabrykę oraz skład maszyn, sprzętów rolniczych, silników parowych oraz młockarni. Pozostałe pomieszczenia i powierzchnia składowa wokół budynku również została zajęta przez przemysłowców, kupców, a także restauratorów. Jeden z nich, Bruno Ludwig, obok dawnego arsenału założył letni ogródek gastronomiczny. Po nim teren ten przejął Max Grabow, właściciel Nowej Piwiarni Ratuszowej, znajdującej się nieopodal w Czerwonym Ratuszu, który prowadził swoją działalność przy arsenale do około 1920 roku.
5 listopada 1927 roku Wydział Budownictwa Podziemnego magistratu szczecińskiego podjął decyzję o przekazaniu parteru budynku na potrzeby miejskiego przedsiębiorstwa oczyszczania. W związku z tym poszerzono otwory wejściowe i przerobiono je na bramy wjazdowe dla samochodów, a także wybudowano warsztaty służące do ich obsługi.
Drugą wojnę światową budynek dawnego arsenału przetrwał w nienaruszonym stanie i już w 1946 roku przy ulicy Korzeniowskiego rozpoczęła swoją działalność Akademia Handlowa (następnie Wyższa Szkoła Ekonomiczna i Politechnika Szczecińska)- pierwsza wyższa uczelnia na Pomorzu Zachodnim. Później miał tutaj swoją siedzibę Teatr Mały, a w kolejnych latach oddawano go w użytkowanie różnym przedsiębiorstwom. Natomiast parter do lat siedemdziesiątych XX wieku wykorzystywało Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania. Od 1969 r. część obiektu weszła w użytkowanie Międzyzakładowego Domu Kultury „Słowianin".
Po pożarze, który całkowicie zniszczył ostatnią kondygnację budynku pracownicy gospodarki komunalnej i przemysłu terenowego (w sumie 21 zakładów komunalnych) podjęli starania zmierzające do jej odbudowy i utworzenia w wyremontowanych pomieszczeniach swojego domu kultury. Prace rozpoczęto w 1966 roku. Inwestorem było Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania, głównym wykonawcą- Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo- Budowlane nr 1, z którym współpracował Zakład Doskonalenia Zawodowego. Projekt obiektu opracował Bazyli Grygoruk, który nie powrócił do jego pierwotnej formy, ale nadał mu zupełnie inny wygląd. Wystrojem wnętrz zajęła się grupa architektów pod kierunkiem Bogusława Hermana, zaś głównym plastykiem był Roman Czerwieniec. Od 1990 r. na terenie Arsenału działa targowisko „Turzyn", wykorzystując na cale handlowo-usługowe kazamaty oraz podwórze pomiędzy budynkiem arsenału i ratuszem, które obstawiono kioskami i pawilonami handlowymi. Na potrzeby targowiska wykonano także schody łączące wyższy poziom ul. Korzeniowskiego z poziomem targowiska. W 1991 r. wnętrze parteru arsenału poddano adaptacji na cele handlowe, przekształcając w halę targową.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-307

13.

7. FOTOGRAFIE

Fot. 1 Stan zachowania elewacji północnej i wschodniej, widok od strony ulicy Świętopełka.

Fot. 2 Stan zachowania elewacji północnej. Słabo czytelne pozostałości historycznej reklamy namalowanej wprost na murze.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 3 Stan zachowania elewacji wschodniej.

Fot. 3 Stan zachowania elewacji południowej.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 4 Stan zachowania elewacji północnej.

Fot. 5 Stan zachowania elewacji północnej.

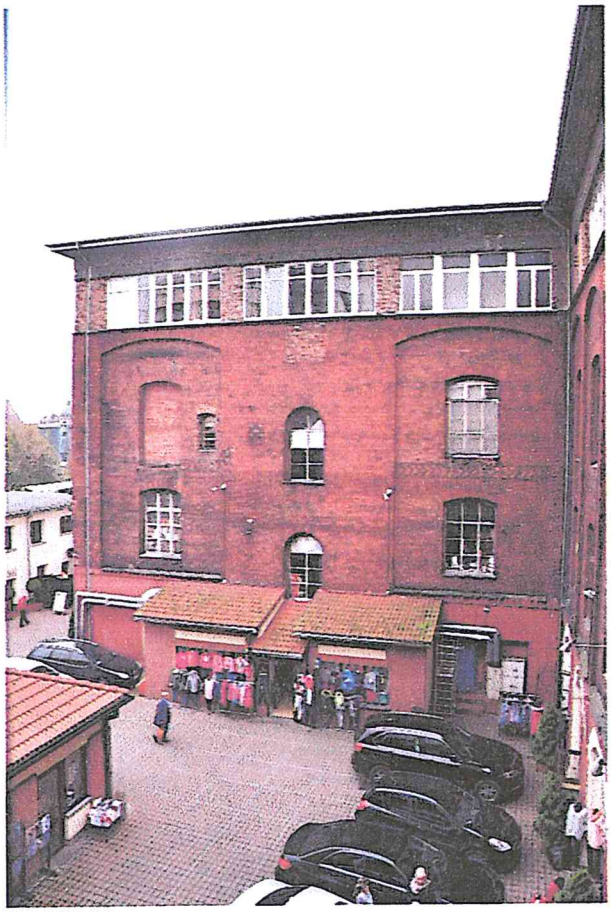

Fot. 6 Stan zachowania elewacji zachodniej. Wtórnie dobudowany pawilon.

Wtórnie pomalowane lico cegły.

Fot. 7 Stan zachowania elewacji północnej w strefie przyziemia. Wtórnie malowane lico cegły.
Uszkodzone parapety

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

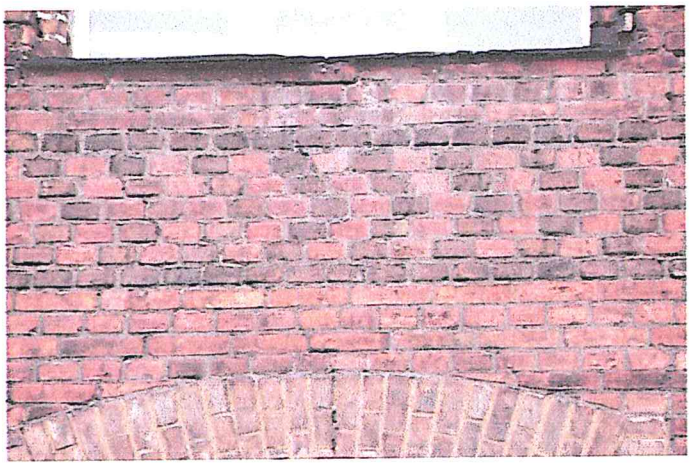

Fot. 8 Prosty fryz geometryczny pomiędzy pierwszym, a drugim piętrem budynku, wymurowany z cegły zendrówki.

Fot. 9 Płaszczyzny ścian rozbite są przez płytkie wnęki, obejmujące dwie kondygnacje budynku.

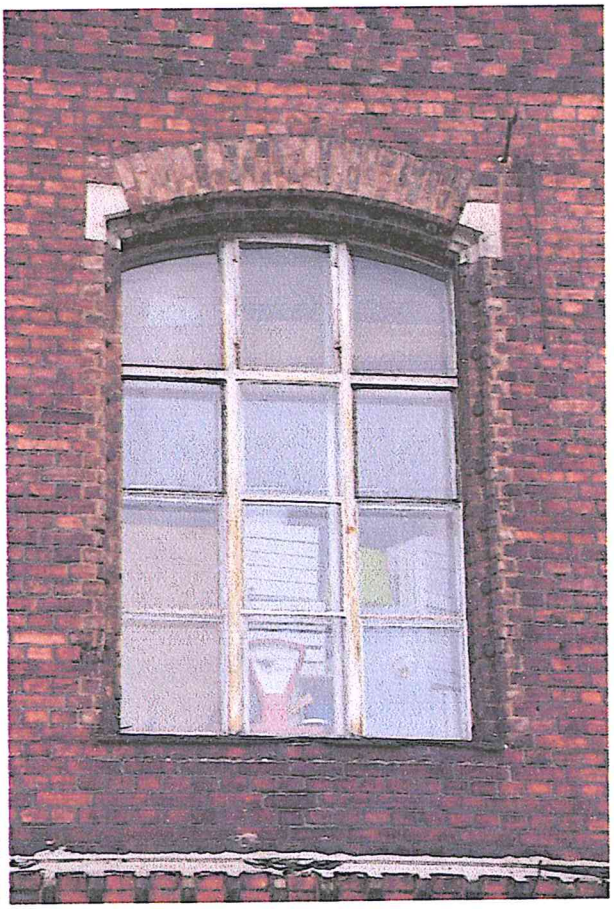

Fot. 10 Okna obramione prostym detalem architektonicznym w postaci wklęsłego ćwierćwałka z guzami. Obramienie okien wykonano z cegły o żółtawym odcieniu, słabo widocznym ze względu na zabrudzenie elewacji.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 11 Obramienie nad oknem. W narożnikach kamień. Silnie zabrudzone lico cegły. Pęknięcia muru powyżej okna.

Fot. 12 Elewacja wschodnia, od strony ul. Świętopełka. Cokół budynku, obłożony okładziną granitową, zamknięty od góry kształtką ceramiczną.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-503 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 13 Elewacja południowa, na styku z dachem sąsiedniego budynku. Zniszczona opaska okienna.

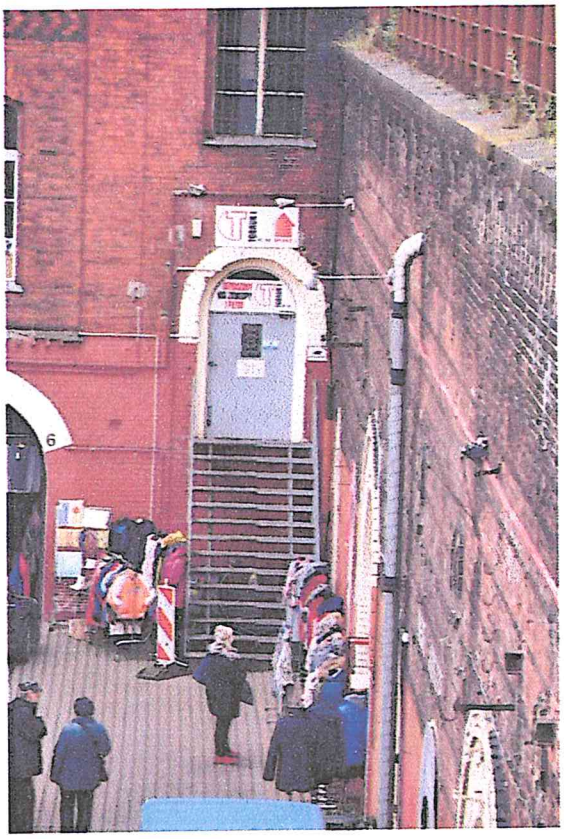

Fot. 14 Elewacja północna – wtórne metalowe schody. Wtórnie pomalowane lico cegły.

Fot. 15 Elewacja zachodnia. Kondygnacja pierwszego piętra. Relikty oryginalnej, barwionej w masie na czerwon, formowanej spoiny. Ubytki w cegle.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 16 Elewacja wschodnia. Niekompletny parapet, wykonany z płytek ceramicznych.

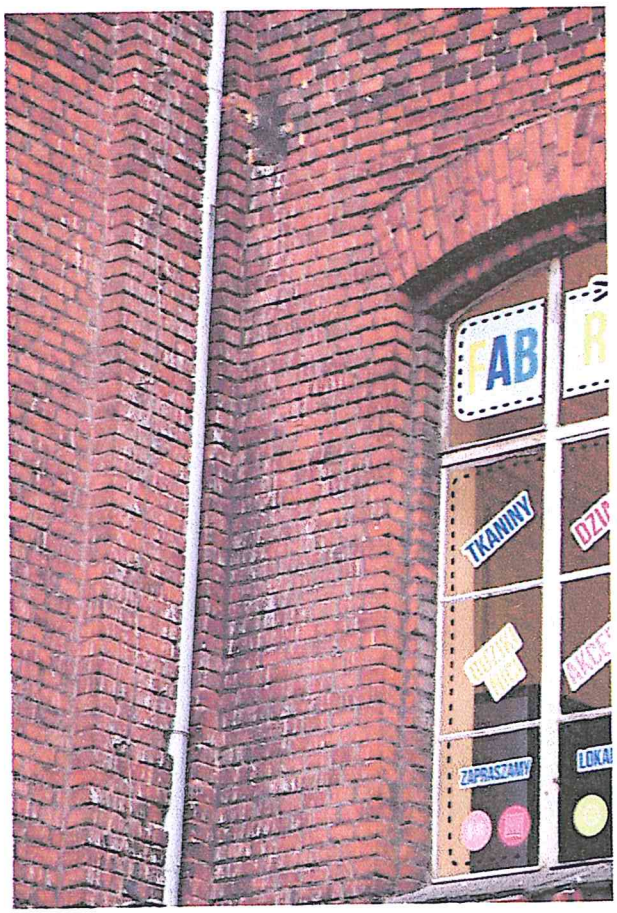

Fot. 17 Narożnik pomiędzy elewacją zachodnią, a północną. Elewacja zanieczyszczona ptasimi odchodami.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 18 Elewacja południowa. Słabo czytelna reklama „Farben Lacke".

Fot. 19 Zbliżenie detalu architektoniczego: krawędź wnęki wymurowana z układanych naprzemiennie z kształtki zoakrąglonej i zwykłej cegły. U góry wtórnie przemurowany fragment ściany.

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Fot. 20 Elewacja północna. Pozostałość napisu reklamowego. Czytelne ostatnie słowo „Fabrik".

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Elewacja budynku dawnego Arsenału
ul. Korzeniowskiego 7, Szczecin

obiekt wpisany do rejestru zabytków: nr rej. 1171 z dnia 12.12.1990

Zleceniodawca:

Gmina Miasto Szczecin

Zakład Usług Komunalnych

ul. Mariacka 25

70-546 Szczecin

Autor dokumentacji:

Marta Kaźmierczak

ul. Seledynowa 1 m 5

Szczecin 70-781

mgr Marta Kaźmierczak
konserwator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010

Szczecin, Grudzień 2017

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Załącznik do decyzji nr 40/2018
ZN.5142.15.2018. z dn. 11.01.2018r.